

Replik till Ernst Jonsson:

Arbetskraftens risk — vem skall bära den?

I Ekonomisk Debatt nr 6 1977 tar Ernst Jonsson upp arbetskraftens roll som riskbärare i företag. Ernst Jonsson konstaterar härvid att lönen ofta ger en otillräcklig kompensation för den risk som en arbetstagare utsätts för i sitt arbete. Som exempel på risk nämns bl a risk för yrkesskada samt risk för arbetslöshet, risk för att bli utslagen på arbetsmarknaden och risk för byte av bostadsort p g a företagsnedläggning eller driftsinskränkning. I den mån som arbetstagarna inte är kompenserade för dessa risker genom sin lön bör enligt Ernst Jonsson arbetstagarna "kompenseras för sitt riskbärande genom att tillförsäkras en viss del av den förväntade vinsten". Om jag härvid har förstått Ernst Jonsson rätt, menar han att en viss del av företagets vinst, som står i proportion till arbetstagarnas risk, skall utgå som ett extra lönepåslag. Detta extra lönepåslag kan sedan av den enskilde arbetstagaren användas för att skaffa sig ett eget försäkringsskydd mot de risker, som han löper genom sin anställning i ett visst företag.

Ernst Jonssons artikel ger i detta sammanhang upphov till en del frågeställningar, som är helt eller delvis obesvarade. Det saknas en diskussion om varför det ur transaktionskostnadssynvinkel skulle vara effektivare för den enskilde arbetstagaren att med hjälp av en vinstandel i proportion till sitt riskbärande själv försäkra sig mot risk, än om arbets-

givaren står för försäkringar mot risk i arbetet. I många fall torde arbetsgivaren sitta inne med avsevärt mer information om olycksrisker förknippade med visst arbete än den enskilde arbetstagaren genom tillgång till t ex olycksstatistik. Vid osymmetrisk fördelning av information av detta slag kan det vara effektivare att arbetsgivaren står för kompensation av yrkesskada och har juridisk skyldighet därtill, eftersom han har ett bättre informationsunderlag för utformande av ett adekvat försäkringsskydd.

I fråga om risker förknippade med företagsnedläggelse och driftsinskränningar är det troligt, att den bästa försäkringen för den enskilde arbetstagaren i många fall inte är utdelande av vinstandelar för tecknande av privata försäkringar utan i stället användning av företagsvinster till självfinansiering av investeringar. Företag inom branscher, som har struktur- eller konjunkturproblem, torde utgöra mindre attraktiva låneobjekt på kapitalmarknaden och därför i högre grad än andra företag vara hänvisade till självfinansiering av sin investeringsverksamhet. Eftersom dessa branscher i allmänhet tillhör de som är starkt utsatta för konkurrens från utlandet eller har stor exportandel i sin omsättning, är det inom just dessa branscher ofta ett livsvillkor att genom omfattande nyinvesteringar hänga med i den teknologiska utvecklingen.

Den empiriska grund, på vilken Ernst Jonsson bygger sitt påstående om att arbetstagaren oftast inte kompenseras för risk, är delvis diskutabel. Att arbetstagare sysselsatta i företag med strukturella svårigheter, har lägre lön än jämförbara arbetstagare inom andra branscher, behöver inte nödvändigtvis betyda att riskkompensation saknas. I stället torde den lägre lönen i flera fall kunna ses som ett uttryck för ett lågt alternativutnyttjandevärde för specialiserad arbetskraft inom branscher med strukturproblem och härvid kanske lönen snarare överstiger än understiger detta. Det lägre alternativutnyttjandevärdet kan vara beroende på att man inom den aktuella branschen, som helhet inte har hängt med i den tekniska utvecklingen och/eller att man är utsatt för import från låglöneländer. När exempelvis den elektroniska räknemaskinen gjorde sitt segertåg, betydde detta att kunskap om tillverkning av mekaniska räknemaskiner förlorade i värde. Lösningen på riskproblem av detta slag torde ligga i satsning på teknisk utveckling,

breddad yrkesutbildning och ökade möjligheter till omskolning d v s aktiviteter som inte är särskilt lämpade för privat försäkringsteckning från den enskilde arbetstagarens sida.

Avslutningsvis vill jag instämma i Ernst Jonssons krav på att arbetstagare i egenskap av riskbärare tillsammans med kapitalägare bör kunna medverka vid till- och avsättande av företagsledningen. Argument för medbestämmande om företagsledningens utseende och sammansättning är för det första att arbetstagarna i sitt dagliga arbete bör få en god kunskap om en företagslednings kompetens och för det andra att det vid spritt aktieägarande ofta är förknippat med stora svårigheter för kapitalägarna att nå fram till beslut om avsättning av en inkompetent företagsledning.

Pol mag *Per-Olof Bjuggren*
Lunds universitet

Referenser

Jonsson, E, [1977], "Arbetskraften som riskbärare", *Ekonomisk Debatt* årg 5, nr 6